

ERICH HONECKER (25 augustus 1912 - 29 mei 1994)

Jarenlang staatshoofd van Oost-Duitsland

De voorlaatste Staatsraadvoorzitter van Oost-Duitsland was een West-Duitser. Of een Fransman, zo u wilt. Erich Honecker groeide op in het Duitse Saarland, het gebied dat in 1920 als Frans protectoraat onder het bestuur van de Volkenbond kwam. Honecker, telg uit een eenvoudige mijnwerkersfamilie met zes kinderen, was al present toen het Saarland in de jaren 1930 een toevluchtsoord werd voor communisten en andere tegenstanders van het nationaalsocialisme. Die oppositie, ondergronds vanaf 1933, kon niet verhinderen dat de Saarlanders in 1935 massaal voor de aansluiting bij Duitsland stemden. Honecker, sinds zijn tiende actief in de communistische jeugdbeweging, reisde naar Berlijn, gewapend met een drukpers. Nog voor het einde van dat jaar was hij aangehouden. Hij zou tot 1945 in het tuchthuis vertoeven.

'Zijn jonge jaren waren gekenmerkt door een strijdvuldig idealisme', zegt de Nederlandse bestuursjurist Friso de Zeeuw, voorzitter van de Stichting DDR-Collectie. 'Honecker trok in die tijd ook naar de kaderschool in Moskou. Al die ervaringen binnen het partijapparaat stalden hem, tot uiteindelijk elk greintje flexibiliteit uit hem verdwenen was.' De Zeeuw is zelf geen communist. 'Integendeel. Desondanks blijft de DDR me fascineren. Mijn generatie is opgegroeid in volle Koude Oorlog. Maar met het staatscommunisme van de DDR, op nauwelijks 600 kilometer van onze deur, in een taal die we redelijk goed begrijpen, kwamen we nauwelijks in aanraking. Enerzijds wilde ik me verdiepen in de absurditeit van de Muur en de Duitse *gründliche* invulling van het communisme. Anderzijds ben ik gepassioneerd door de gewone Oost-Duitser, die zich door al die absurditeit sloeg. De mens

beschikt blijkbaar over een erg groot aanpassingsvermogen. Het gros van de Oost-Duitsers deed enkel aan die verplichte nummertjes mee om daarnaast voor zichzelf een zo normaal mogelijk leven te kunnen leiden.'

Normaal. Had het woord niet bestaan, Honecker had het uitgevonden. 'Dat er zo weinig over hem geschreven wordt, is wellicht omdat hij was zoals hij eruitzag', zegt De Zeeuw. 'Saai. Zijn geluk lag in kleinburgerlijke genoegens. Na zijn dood zijn er ook geen schokkende ontdekkingen over spannende uitspattingen gekomen. De partijleider wilde in de eerste plaats zijn binnenlandse programma realiseren: betaalbare woningen en levensmiddelen voor iedereen. Dat was ook een beetje de ondergang. De DDR is politiek aan haar einde gekomen, maar ook economisch viel er op dat moment eigenlijk niets meer te redden.'

Vijftien jaar bleef Honecker aan de macht, geruisloos regerend over een volk waarmee hij steeds minder voeling had. 'Hij was een machtspoliticus, uiteraard', zegt De Zeeuw. 'De machts-overname van Walter Ulbricht mag je gerust als een coup beschouwen. Om zo ver te komen, heeft Honecker de nodige manipulaties moeten plegen. Hij had die van kindsbeen af geleerd in de cenakels van de KP.'

Honeckers derde vrouw Margot was zo mogelijk nog cynischer. 'Ze zullen wel goed hebben kunnen opschieten, maar bij haar zal zeker meegespeeld hebben dat hij begin jaren 1950 de coming man was en dat ze daarin een manier zag om haar eigen carrière uit te bouwen. Als onderwijsminister had zij 25 jaar een sleuteldepartement onder haar hoede. Zij was zeker niet zomaar 'de vrouw van.'

Honecker beleefde zijn grootste triomf in 1987, toen hij door Helmut Kohl officieel als buitenlands staatshoofd ontvangen werd. 'Jarenlang had zijn buitenlandse beleid erin bestaan de DDR in de hele wereld te laten erkennen', zegt De Zeeuw. 'Daar in Bonn ging eindelijk ook West-Duitsland voor de bijl.'

Dat het twee jaar later al afgelopen zou zijn, had Honecker niet in de gaten. 'Hij zag wel met lede ogen aan dat het 'socialisme' aan het eroderen was. Gorbatsjov verweet hij slapheid. Maar hij geloofde niet dat ook de DDR bedreigd was. De Stasi beheerste de hele staat. Alles wat maar een beetje naar oppositie rook, werd in de kiem gesmoord. De partijleiders wisten zich zo goed afgeschermd dat ze niet de minste moeite deden om kennis te nemen van wat er borrelde. Zelfs kort voor de val van de Muur, die hij zelf had helpen bouwen, beschouwde Honecker de groeiende oppositie als een stelletje oproerkraaiers dat zich had laten opnaaien door de buitenlandse machten.'

De vijftien jaar jongere Margot Honecker leeft nog. Op YouTube is te zien hoe ze in 2009 in een huiskamer in Santiago de Chili een aantal kameraden toespreekt. Nog steeds blijft ze iedereen herinneren aan die 'mooie tijd in de DDR'. Ook Honecker zelf is de Oost-Duitse communistische zaak altijd blijven verdedigen. Tot een veroordeling voor de repressie kwam het nooit. Door de ongeneeslijke ziekte waar hij al jaren aan leed, werd hij buiten vervolging gesteld. In 1993 reisde hij vrouw en dochter achterna naar Chili, waar hij een half jaar later overleed.

— Hannes Cattebeke

